

non cognoscamus, possumus tamen conceptu proprio exprimere, quidquid reclamant illi eruditi viri, qui nullam his qualitativis objectivam realitatem concedunt secundum illam peculiarem formam, sub qua nostris sensationibus exhibentur.

Objicies 2.º Si quidditas materialis esset objectum proportionatum intellectus nostri, quo materialior esset aliqua quidditas, eo esset magis proportionata. Atqui hoc falsum est ex communi sententia. Ergo...

Respondeo 1.º *dist.* Major. Si sit sensibilis, *conc.*; secus, *neg.* Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq. Respondeo 2.º *neg.* Major.; tum quia ipsa materialitas non est præcise ratio cur quidditas materialis sit objectum proportionatum; prout tamen esse deberet, ut vim concludendi haberet objectio, sed materialitas de se potius minorem importat intelligibilitatem; tum quia etiamsi materialitas esset ratio, cur ab intellectu attingatur quidditas materialis tanquam objectum proportionatum, adhuc posset falsa esse assertio Majoris, quia in potentis limitatis, qualis est intellectus noster, ipsum objectum formale, ad hoc ut sit proportionatum potentiae, oportet, ut intra certum gradum contineatur. Quare ex eo quod lux sit objectum formale visus, perperam colligeretur splendidissimam lucem esse magis proportionatam: et simile quiddam sentiendum est de sonis; neque enim summus neque infimus est proportionatum objectum auris, sed medioris. Et sic etiam nec ens summe verum summeque intelligibile est objectum proportionatum intellectus nostri.

Cætera, quæ objici possent, ex dictis facile solvantur.

ARTICULUS VII

Quomodo intellectus noster in hac vita cognoscat singularia.

Imbecillitas
intellectus
nostri

252. Quamvis sæpe videre potuimus in hoc opere, quam infirma sit et imbecillis virtus nostra intellectualis, id veropotissimum elucet in hac disputatione circa proportionatum objectum intellectus humani, quæ modo absolvenda est. Nihil sane accommodatius viribus illius in hac vita, quam

quidditas rei materialis vel sensibilis; et nihilominus inde a multis sæculis non sine animorum æstu disputatur de modo et ordine cognitionis singularium materialium, eorum nempe, quæ spectant ad proportionatum objectum intellectus nostri; et adhuc sub iudice lis esse videtur, quin liceat certo veritatem assequi. Omnes in hoc conveniunt, quod intellectus noster aliquo modo et singulare et universale cognoscat, id quod probatione non eget, cum omnes inter utrumque discernant, multasque passim propositiones ac judicia circa singularia et universalia enuntiant. Discordia vero in duobus præcipue sita est: primo utrum intellectus noster directe cognoscat singularia, an vero per reflexionem ad phantasmata; secundo utrum singulare sit primum, quod noster intellectus percipit, an vero universale. Controvertitur etiam, utrum intellectus noster in hac vita proprie ac distincte cognoscat singularia, an vero solum conceptu quodam confuso dumtaxat arguitive: quamquam circa hoc non tanta sit inter scriptores dissensio. Tria hæc seorsim tractanda suscipio in hoc articulo.

Illud autem in antecessum probe notatum velim, quidquid definiendum sit de hisce questionibus, si singularia non percipiuntur directe a nostro intellectu, causam non esse præcise singularitatem, sed materiam; inde nihil repugnat singularia immaterialia directe cognosci. Ita disertissime docet S. Thomas non uno in loco: *Singulare non repugnat intelligi, in quantum est singulare, sed in quantum est materiale, quia nihil intelligitur nisi immaterialiter. Et ideo si sit aliquod singulare et immateriale, sicut est intellectus, hoc non repugnat intelligi* (1). *Et alibi: Singularium, quæ sunt in rebus corporalibus, non est intellectus apud nos, non ratione singularitatis, sed ratione materiae, quæ est individuationis principium. Unde si aliqua singularia sunt sine materia subsistentia, sicut sunt*

Status
questionis

Singularitas
per se non est
intellectio,
sed materia.

(1) S. Thom. 1 p. quest. 86, art. 1, ad 3.um Cfr. de verit. quest. 2, art. 5; quest. 8, art. 7, ad 3.um; de spirit. creat. art. 9, ad 15.um; quest. de anim. art. 2, ad 5.um; et art. 3, ad 17.um; art. 17, ad 5.um; Compend. Theolog. cap. 85 vers. fin.; opusc. de principio individuationis paulo post. init.; opusc. de universalibus circa medium, Cum ergo anima sit singularis...

angeli, illa nihil prohibet intelligibilia esse actu (1). Quapropter anima nostra etiam cognoscit suum intelligere et ad suos actus spirituales in seipsis, quin egeat reflexione ad aliquid aliud ab eis diversum, ut idem S. Doctor concedit (2).

§ 1.—UTRUM INTELLECTUS NOSTER SINGULARE CONCEPTU VERE PROPRIO ET DISTINCTO ATTINGAT.

Litram singulare materiale intellectus noster cognoscit conceptu proprio et distincto. Sententia Cajetani et aliorum

253. Negat Cajetanus, contenditque intellectum nostrum confuse dumtaxat et arguitive cognoscere singularia, nimirum non representando illa, sed tantum cognoscendo illa esse ope conceptus alieni, «conciptentes enim, inquit, nobis hominem et singularitatem, et quod homo non subsistit per se, etc., arguitur, et concluditur ab intellectu in rerum natura res quaedam singularis, etc., differens ab universali sibi oblatio per differentiam sibi in cognoscibilem quidditative, scilicet Sorteitatem (Socrateitatem), ut de deitate exemplariter manifestum est. Conciptitur ergo singulare ab intellectu nostro, non proprio, sed alieno conceptu, qui tamen est aliquo modo, scilicet confuse et arguitive, ejus non representative, quemadmodum deitas concipitur in alieno conceptu, qui est tamen deitatis conceptus, non representative, sed arguitive, et hoc sufficit ad ponendum differentiam inter deitatem sic cognitam et id quod directe concipimus» (3). Quæ sententia tribuitur etiam Philopono et quibusdam aliis veteribus Aristotelis commentatoribus et paucis posterioribus scriptoribus (4). Simile quiddam quoad rem ipsam docet Capreolus (5), cum scribit singulare probabilius non attingi per proprium actum ab intellectu, sed tantum a potentia cogitativa. Communis tamen doctrina in omni schola est singularia

qui oppositur

- (1) S. Thom. 1 p. quest. 56, art. 1 ad 2.um
 (2) 1 p. quest. 79, art. 6, ad 2.um; *Compend. Theologiæ* loc. cit. et alibi.
 (3) Ita Card. Cajetanus de Vio, In 1.^{am} part. quest. 86, art. 1.
 (4) Apud Suarez de anim. lib. 4, cap. 3, num. 4; et Martinez de Prado de anim. lib. 3, quest. 28, num. 3.
 (5) Capreolus 1.º dist. 35, quest. 2, ad arg. contr. 4.^{am} conclus.

materialia a nostro intellectu in hac etiam vita conceptu aliquo proprio et distincto cognosci, quam tenent non solum ii, qui directam, sed etiam ii qui indirectam dumtaxat asserunt intellectui singulorum cognitionem, et nominatim Joannes Martinez de Prado (1), Joannes a S. Thoma (2), Collegium Complutense S. Thomæ (3) et Complutenses Carmelitani (4) cum Ferrariensi, Soto, Bañez (5) aliisque multis Thomistis (6). Quorum sententia in hac re omnino est tenenda.

Verum ad clariorem resolutionem revoca in mentem ex superius declaratis (7) et probe nota, conceptum singularis, ut sit vere stricte proprius et distinctus, non debere esse quidditativum (8), nec attingere præcise ipsam intimam essentiam individuationis; sed sufficit ut singulare exhibeat cum aliquibus suis lineamentis propriis ac distinctis a quavis alia natura sive universali, sive singulari, et non representet illud solum per ordinem ad aliquid extraneum vel ad alienas notas. Conceptus enim hujusmodi verissime opponitur conceptui confuso et communi atque arguitivo, quem intendimus excludere. Ex quo etiam intacta prorsus adhuc remanet quæstio de directa vel indirecta singularium cognitione: certum enim est cognitionem rei, quamvis non sit prima, sed secunda, et reflexionem aliquam requirat, posse esse propriam et distinctam, ut liquet ex ipsis terminis.

254. PROPOSITIO 1.^a Certum est intellectum nostrum in hac vita cognoscere singulare conceptu vere proprio et distincto.

Prob. 1.º Intellectus profecto discernit inter hominem et Petrum. Ergo utriusque habet distinctam cognitionem.

- (1) Prado, loc. nup. cit.
 (2) Joannes a S. Thoma de anim. quest. 10, art. 4.
 (3) De anim. lib. 3, quest. 10, artic. 4, num. 123.
 (4) De anim. disp. 21, quest. 6.
 (5) Ferrar. (de anim. lib. 3, quest. 13; et in lib. 1.um Contr. Gent. cap. 65, rat. 8, ad 3.um dub.), Soto (Physicor. lib. 1, quest. 2, art. 2), Bañez (in 1.^{am} part. quest. 86, art. 1, tribus dubiis).
 (6) Apud Joannem Martinez de Prado.
 (7) Vide supra num. 251, pag. 868.
 (8) Recole superius, num. 57, pag. 214, requisita ad conceptum quidditativum.

communissimorum opinio.

Notandum.

conceptus ut sit vere proprius et distinctus, non debet etiam esse quidditativum.

Intellectus noster in hac vita singulare conceptu proprio et distincto attingit.

Et prob. conseq. quia ex Aristotelis (1) doctrina, qua ipsi quoque adversarii in probando sensu communi, qui sensuum exteriorum objecta et sensationes percipiat, utuntur, nulla potentia discernere potest inter duo nisi utrumque cognoscat. Antecedens vero patet, quia certum est, sensum non posse distinguere inter hominem et Petrum, cum hominem generatim apprehendere non valeat (2).

Nec dicas nos etiam distinguere inter Deum vel angelum et hominem, ex quo tamen non sequitur nos habere Dei vel angeli conceptum stricte proprium, sed tantum proprium ex communibus.—Quis enim neget, nos cum Petrum ab homine discernimus, non longe distinctiorem magisque proprium Petri conceptum habere, quam Dei vel angeli, qui vere illum coloribus propriis et positivis ac peculiaribus, quamvis non quidditativis, referat lineamentis?

Prob. 2.º «Intellectus format propositionem ex singulari et universali termino. Ergo concipit utrumque proprio conceptu». Prob. conseq. «Quia sensus non potest componere talem propositionem, quia non cognoscit prædicatum universale. Erit ergo intellectus, et utrumque cognoscet, singulare et universale. Nam compositio propositionis est actio. Ad unam igitur pertinet potentiam» (3). «Quod vero quidam volunt in tali aliqua propositione, v. g. *Petrus est homo*, subjectum esse in cogitativa, et prædicatum in intellectu, omnino est alienum a ratione; nam ubi quæso erit copula? aut quomodo una ipsa potentia poterit comparare prædicatum subjecto, nisi utrumque cognoscant» (4).

Prob. 3.º Saepe intellectus corrigit errorem sensus, et circa ipsam relationem sensilem ejusque objectum potest discurrere, multasque propositiones enuntiare, ut sua quisque novit experientia. Atqui hoc impossibile foret, nisi intellectus singulare, quod unice apprehendi sensu potest, proprie ac distincte nosset.

(1) *De anim.* lib. 3, cap. 2, text. comm. 145 et 146.

(2) Vide Suarez, *de anim.* lib. 4, cap. 3, num. 3; Cardin. Tolet. *de anim.* lib. 3, quæst. 12, 1.^a conclus.

(3) Toletus *de anim.* lib. 3, quæst. 12, conclus. 1.^a, probatione 3.^a

(4) Suarez, *ibid.*

Confirmatur, quia quis neget se distincto et proprio conceptu cognoscere seipsum, parentes et amicos suos, domum, etc.? Item quis nesciat se sæpe voluntate amare, et quærere singularia. Atqui voluntatis actus necessario prævium sui ponit actum intellectus (1). Verum hæc satis patent, nec tenere nos diutius debent.

Objicies. Hæc est S. Thomæ doctrina: *Homo cognoscit singularia per imaginationem et sensum; et ideo potest applicare universalem cognitionem, quæ est in intellectu, ad particulare: non enim, proprie loquendo, sensus aut intellectus cognoscunt, sed homo per utrumque, ut patet in I de Anima (com. LXI) (2)*. Et alibi: *Universalem vero sententiam, quam mens habet de operabilibus, non est possibilis applicari ad particularem actum, nisi per aliquam potentiam mediam apprehendentem singulare, ut sic fiat quidam syllogismus; cujus major sit universalis, quæ est sententia mentis; minor autem singularis, quæ est applicatio particularis rationis; conclusio vero electio singularis operis, ut patet per id, quod habetur III de Anima (com. LVIII et LXXVIII) (3)*. Ex quibus aliisque similibus locis videtur erui, nostrum intellectum arguitive dumtaxat et per accidens cognoscere singularia, non autem proprio conceptu.—Sed bene respondet P. Joannes Martinez de Prado, «quod si verba ista rudi minerva, et in cortice litteræ accipiantur, sonant aliquid absurdum, et contrarium ipsi Sancto Thomæ eisdem locis, nempe, quod intellectu nulla fit cognitio singularis, nec indirecta: cum ergo hoc non sit affirmandum esse de mente Sancti Thomæ, cum contrarium ibi dicat; ideo est exponendus de cognitione propria, et directa, et per proprias species: nam ut hanc homo habeat, debet uti, non solo intellectu, sed etiam sensibus internis» (4).

(1) Plura dabunt Suarez, et Toletus (locis citatis), Fonseca (*Metaphys.* lib. 1, cap. 2, quæst. 3, sect. 2 et 3), Lossada (disp. 7, cap. 1, num. 11), Joannes a S. Thoma (*de anim.* quæst. 10, art. 4, Dico 2.^a, *Secunda pars conclusionis*), alique.

(2) S. Thom. *de verit.* quæst. 2, art. 6, ad 3.um

(3) S. Thom. *de verit.* quæst. 10, art. 5.

(4) Joannes Martinez de Prado, *de anim.* lib. 3, quæst. 28, num. 27.

II.—UTRUM INTELLECTUS NOSTER IN HAC VITA SINGULARE
MATERIALE DIRECTE COGNOSCERE QUEAT, AN VERO
SOLUM INDIRECTE.

Varie
sententias.

255. Directe cognosci tenent Scotistæ (1), et plurimi e nostris, ut Suarez (2), Valentia (3), Rubius (4), Toletus (5), Benedictus Pereira (6), Quiros (7), Arriaga (8), Petrus Hurtado (9), Franciscus Alphonsus (10), Rhodes (11), Lossada (12), et alii. Thomistæ vero communiter cum S. Thoma (13) et Aristotele (14) negant singulare materiale in hac vita directe cognosci posse a nostro intellectu: quibus suffragantur e nostra Societate Petrus Fonseca (15), Cosmus Alamanni (16) et Conimbricenses, qui post problematice disputatam controversiam, tandem præferunt negativam hanc sententiam ut magis peripateticam (17). Eandemque communius tuentur recentiores scriptores nostri (18). Qui omnes

- (1) Vide Mastrium, *de anim.* disp. 6, quæst. 7, num. 190.
- (2) *De anim.* lib. 4, cap. 3, num. 7.
- (3) In 1.^{am} part. disp. 6, quæst. 7, punct. 1, assertio 2.^a
- (4) *De anim.* lib. 3, cap. 4 et 5, tract. *de intellect. possib.* quæst. 3.
- (5) *De anim.* lib. 3, quæst. 12, concl. 2.^a
- (6) Pereira, *de communibus principijs* etc., lib. 4, cap. 3.
- (7) *De anim.* disp. 86, sect. 3.
- (8) *De anim.* disp. 6, sect. 1, subsect. 14, et disp. 8, sect. 1.
- (9) *De anim.* disp. 12, sect. 2, num. 15.
- (10) *De anim.* disp. 12, sect. 5, num. 75.
- (11) *Philos. peripat.* lib. 2, disp. 18, quæst. 2, sect. 2, paragr. 2.
- (12) *De anim.* disp. 7, cap. 1, num. 11.
- (13) S. Thom. 1 p. quæst. 85, art. 1; quæst. 86, art. 1; quæst. *de anim.* art. 20; *Quodlib.* 7, art. 3; *Quodlib.* 12, art. 11; *de Verit.* quæst. 2, art. 6; quæst. 10, art. 5; 4.º dist. 50, quæst. 1, art. 31, etc., etc.
- (14) Aristot., *de anim.* lib. 3, cap. 4, text. 10. De quo vide Joannem a S. Thom., *de anim.* quæst. 10, art. 4, *Dico 1.º*
- (15) *Methaphys.* lib. 1, cap. 2, quæst. 3, sect. 5.
- (16) Alamanni, *Summ. philos., Tertia secundæ*, quæst. 101, art. 1.
- (17) Conimbric. *de anim.* lib. 3, cap. 4 et 5, quæst. 4, art. 3.
- (18) Vide v. g. Liberatore (*Psycholog.*, num. 46, 47), Tongiorgi (*Psycholog.*, num. 382 seqq.), Palmieri (*Anthropol.*, thes. 28), Mendive (*Psycholog.*, num. 144), Schillini (*Psycholog.*, thes. 16), La-housse (*Psycholog.*, thes. 42), Van der Aa (*Psycholog.*, propos. 6 et 57), De Maria (*Anthropol.*, tract. 1, quæst. 3, art. 3), etc.

arbitrantur intellectum nostrum directe non cognoscere nisi naturam universalem, singulare vero attingere per quamdam reflexionem et conversionem ad phantasmata. Hæc mihi quoque tamquam probabilior amplectenda est sententia.

Ne vero perperam intelligatur, declaranda est reflexio ista et conversio ad phantasmata, quæ necessaria est ad singularium materialium intellectionem, et varie posset, immo et inepte explicari (1). Reflexio in hac materia duplex excogitari potest: altera stricta et propria, per quam potentia convertitur ad contemplandum actum prævium ejusdem, altera minus propria et stricta, per quam potentia convertitur ad contemplandum actum prævium non suum, sed alterius potentie, vel objectum in illo relucens. Priorem modum reflexionis tribuit S. Thomas intellectui in singularium cognitione, cum hæc scripsit: *Mens singulare cognoscit per quamdam reflexionem, prout scilicet mens cognoscendo objectum suum, quod est aliqua natura universalis, redit in cognitionem sui actus, et ulterius in speciem, quæ est actus sui principium, et ulterius in phantasma, a quo species est abstracta; et sic aliquam cognitionem de singulari accipit* (2). Quibus similia sunt illa: *Anima conjuncta corpori per intellectum cognoscit singulare, non quidem directe, sed per quamdam reflexionem; in quantum scilicet ex hoc quod apprehendit suum intelligibile, revertitur ad considerandum suum actum, et speciem intelligibilem, quæ est principium suæ*

Declaratur
reflexio
ad phantasma,
quam
requirit verior
sententia ad
singularium co-
gnitionem.

- (1) Vide v. g. quot modos rem exponendi referat P. Joannes Martinez de Prado, (*de anim.* lib. 3, quæst. 28, paragr. 3, num. 23), ubi sic scribit: «Dico quarto, reflexa ista cognitio potest explicari; quia species nature determinatur a phantasmate; vel quia intellectus super actum et speciem, et super phantasma, a quo causatur reflectitur: et tertio, quia cognoscit phantasmata ut exemplaria rerum: et quarto, quia cognoscit continuationem sui objecti concreti et singularis: quæ reflexio compleri nequit nisi per virtutem cogitativæ, et imaginativæ». Ita S. Thomas quæst. 2, *de Veritate*, art. 6, et *de anima* art. 20, ad 1 et quæst. 10, *de Veritate*, art. 5. Et tenent Ferrera, Soto et Javellus, quos citat, et late sequitur Bañez dubio 1, et Hurtado memb. 8.

- (2) S. Thom. *de verit.* quæst. 10, art. 5. Cfr. *ibid.* quæst. 2, art. 6; 4.º dist. 50, quæst. 1, art. 3.

operationis, et ejus speciei originem; et sic venit in considerationem phantasmatum et singularium, quorum sunt phantasmata. Sed hæc reflexio compleri non potest nisi per adjunctionem virtutis cogitativæ et imaginativæ (1). Hæc certe explicatio continet reflexionem veram intellectus in proprium actum et per eam procul dubio potest ad indirectam singularis in phantasmate cognitionem devenire. Non tamen necessario requiritur hujusmodi reflexio intellectus signate in suum proprium actum, nec eam certe nos experimur passim in nostris singularium cognitionibus; sed sufficit reflexio intellectus super phantasma, quod est actus potentiae alterius, nempe sensitivæ, ideoque non stricta reflexio in proprium suum actum; dicitur tamen reflexio, quia est conversio intellectus ad actum potentiae, unde originem habuit actus intellectiois. Immo vere nec necessarium prorsus est, ut intellectus hoc pacto reflectatur super phantasma subjecti vel entitative spectatum, nempe prout est in se actus quidam; sæpius enim experimur nos intellectum versare singularia, quin advertamus ad actus phantasie, et potissimum rudes possunt etiam penitus ignorare, qualis sit ejusmodi actus; sed sufficit reflexio ad phantasma objectivum, seu ad objectum relucens in phantasmate, quod singulare est: «hoc enim connotatur in ipsa specie abstracta ab intellectu agente, tamquam terminus a quo, qui relinquitur, exprimitur, vero directe in ipso phantasmate. Et per hoc quod intellectus convertitur ad attendendum id, quod connotative in sua specie representatur, dicitur converti seu reflectere ad phantasmata, id est objectum directe representatum in phantasmate» (2). Quod vero hæc reflexio minus propria et stricta sufficiat ad indirectam cognitionem singularium etiam ex mente ipsius Angelici constat ex eo, quod S. Doctor non semel nullam mentionem facit reflexionis intellectus in proprium actum, sed solum loquitur de reflexione supra

(1) S. Thom. quest. de anim. art. 2 ad 1.um eorum quæ in contrarium obijciuntur.

(2) Joannes a S. Thom. de anim. quest. 10, art. 3, paragr. de necessitate conversionis ad phantasmata.

phantasma (1). «Reducit ergo S. Thomas, reflexionem cognitionis attingentis singulare, ad ipsam necessitatem convertendi se ad phantasmata in cognitione sua, quæ conversio tunc dicitur reflexio, cum attendit intellectus ad id quod connotative, et quasi in obliquo in specie intelligibili representatur, et respicit illud ut principaliter et ultimate intentum ad cognoscendum. Et si ad hoc plures attendissent, non ita aspera appareret eis sententia Divi Thomæ de cognitione singularium indirecte et per reflexionem, quia ad hoc solum reducit conversio ad phantasmata, secundum quod per hanc conversionem intenditur cognitio singularitatis, quæ solum in obliquo tangitur in specie immateriali, et abstracta» (2).

256. PROPOSITIO. 2.^a Intellectus noster in hac vita non videtur cognoscere directe singulare materiale, sed tantum indirecte seu per reflexionem conversionemve ad phantasma, nimirum prout relucens in hoc phantasmate.

Prob. 1.º Experientia. Nam experimur nos individua prout talia, nimirum hæc determinata, non cognoscere nisi respiciendo lineamenta, quæ relucens in cognitione sensibili, atque adeo in phantasmate. Ergo intellectus noster non cognoscit singularia materialia directe, sed per conversionem ad phantasmata.

Prob. anteced. Certum enim est non posse cognoscere in hac vita intimam essentiam cujuslibet individuationis; quare non alia nobis suppetit via cognoscendi individua nisi ope figuræ, coloris, dimensionum, loci vel temporis, in quo sunt, et generatim ope notarum individuantium. Nec sufficit ad cognoscendum individuum has notas quomodolibet considerare etiam concrete, nam certum est possibile esse innumeros homines *hujus* figuræ, magnitudinis, ætatis, etc. (3).

Intellectus noster in hac vita non videtur cognoscere directe singulare materiale, ad tantum per conversionem ad phantasma.

(1) Vide v. g. de verit. quest. 2, art. 6; et 1 p., quest. 86, art. 1; opusc. de principio individuationis, non procul ab initio.

(2) Joannes a S. Thomæ, loc. nup. cit. Cfr. Collegium Complutense S. Thomæ, de anim. lib. 3, quest. 10, num. 140; Cosmas de Lerma, lib. 3, quest. 7, num. 4.

(3) Cfr. Ontolog. num. 100, pag. 332; num. 306, pag. 1142.

Et quamvis individuū aliquod ex omnibus possibilibus satis determinetur in seipso per locum vel tempus, quandoquidem nequeunt *simul* plura corpora sive earumdem sive diversarum notarum in *eodem loco* existere; tamen non minus certum est, individuū hoc determinatum ex omnibus possibilibus, hic in loco existens, non posse nobis innotescere nisi per sensationem hanc nunc presentem atque adeo per hoc phantasmata, hoc et non alia referens lineamenta. Ergo individua corporea per intellectum non cognoscimus, nisi quatenus intuitio intellectualis continuatur per phantasma imaginationis et representatio naturæ communis per individuales determinationes vel notas in phantasmate relucetes.

Confirmatur 1.º Quia cum audimus loqui de aliquo individuo concreto nunquam possumus illius nobis imaginem efformare nisi notis de se generalibus, donec phantasma illius immediate exercitio sensuum nostrorum efformatum habeamus. 2.º Ipsa nomina propria individuorum, *Petrus, Paulus*, etc., tandem non ex primunt ipsam rationem intimam individuationis, nec continent quidpiam, quod ita sit cuius proprium, ut nequeat aliis quoque esse commune. Unde etiam non alias ingerunt menti notas præter naturam communem adjectis determinationibus in phantasmate relucetibus. Et probatur, quia nomina propria individuorum si materialiter sumantur pro ipso vocabulo possunt esse, ac sunt sæpe, communia multis; sumpta vero formaliter pro se significata, nobis semper exhibent aliquid commune contractum ac determinatum per pronomen demonstrativum *hic, hæc, hoc*, v. g. *hic homo, hic canis, hæc domus, hoc flumen, hæc res*, etc.: quæ est generalis formula exprimens quemcumque terminum singularem. Atqui nemo potest sive intelligere sive sibi declarare vim demonstrativi *hic, hæc, hoc* in designandis individuis, nisi ope phantasmatis seu respiciendo notas particulares in eo representatas, easque naturæ communi adiungendo. Ergo cognitio singularium materialium exposcit conversionem intellectus ad phantasmata.

Dices 1.º Phænomenum istud id solum probare, quod non possimus species singularium acquirere nisi ex phantasmatis vel respiciendo phantasmata. 2.º Conversionem

istam ad phantasmata non esse tandem nisi casum particularem illius necessitatis, qua generatim tenetur homo in hac vita, ut nihil possit intelligere nisi comite operatione phantasæ, qua de re superius actum est (1). Unde etiam in cognoscenda natura universali versamus animo phantasmata singularium, in quibus illam consideramus.

Respondeo ad 1.um neg. assert. Cum intellectus habet speciem alicujus rei: non debet se convertere, ad illam sibi representandam, versus phantasma, unde primo speciem subtraxerat. Sic poteris naturam humanam, cujus speciem in mente serves, apprehendere, quin attendas ad peculiare aliquod vel determinatum individuū in phantasmate relucens, quia natura eadem specificè reperiri potest sub diversissimis individuationibus. At vero individuū singulare nullum vel intellectu cognosces, nisi sub his determinatis notis individuantibus, hoc phantasmate expressis, ita ut nihil intelligere proprio conceptu valeas de individuo prout tali, nisi quod sensus et phantasma præ se ferunt. Id quod videtur probare ab intellectu agente non abstrahi speciem propriam individui, sicut abstrahit speciem naturæ communis; quia secus aliquid amplius profecto attingeret de individuo, quam quod sensus attingunt, ac nominatim rationem ipsam individuationis, quam profecto non attingit, sicut attingit rationem naturæ communis.

Unde ad 2.um similiter respondeo, *negando* assertum, quia ad cognitionem intellectualem individui requiritur conversio ad determinatum phantasma, quod nisi respiciatur, re vera non cognoscitur illud individuū. Secus autem ad cognitionem naturæ universalis. Ex quo jure concludere licet diverso titulo requiri conversionem ad phantasma in cognitione individui et naturæ communis.

Prob. 2.º Tunc objectum aliquod incipit pertinere ad intellectum, et sub ea ratione attingitur proprie ac directe, sub qua incipit esse intelligibile, ac distingui a sensibili. Atqui objectum materiale redditur intelligibile ex eo, quod spoliatur conditionibus ac notis, quæ illud singularizant, et

(1) Vide supra num. 11, pag. 91 seqq.

solum attingatur per modum quidditatis cujusdam, a concretionem individuali præcise. Ergo non potest intellectus noster directe ferri ad objecta materialia prout modificata vel affecta notis individuantiis, sed prout ab illis abstracta; ac proinde non potest ea directe attingere sub exercitio singularitatis et individualium conditionum, sed tantum sub ratione quidditatis.

Major constat, quia sicut intellectus et sensus sunt potentiae valde diversæ, ita eorum objecta intelligibile ac sensibile, differre debent.

Minor vero probatur, quia res sensibiles, ut substant conditionibus materialibus et individuantiis, possunt attingi, et attinguntur, a sensibus. Ergo quamdiu sub illis conditionibus sunt, nondum intelliguntur ut pertinentia formaliter ad intellectum, et ut objecta actu intelligibilia secundum id, in quo primum discernitur intelligibile a sensibili, siquidem sub illo statu adhuc attingi possunt a sensu. Ergo ibi nondum reuertit id, quod est proprium intellectus, sed ad summum id, quod est commune sensui et intellectui etiam in opposita sententia, quæ dicit universale proprie cognosci ab intellectu, singulare autem et ab intellectu et a sensu. «Sed intellectus quæcumque objecta intelligit, sub propria ratione intelligit, non sub ratione communi sibi et sensui, siquidem quiddam attingit, est in quantum intelligibile; ut intelligibile autem discernitur a sensibili, et non dicit rationem illi communem. Ergo sub hac ratione intellectus directe rem attingit. Sed ut probatum est, quamdiu res intelligitur sub conditionibus materialibus et exercitio singularitatis, intelligitur sensibilis et sub ea ratione, qua a sensibus potest attingi, et de facto attingitur; ut autem per modum quidditatis attingitur, redditur intelligibilis, et immaterialis ex ipso modo quo accipitur, scilicet sine materialibus conditionibus loci, et temporis, etc. Ergo ratio quidditatis, et non modificatio singularitatis, est proprium objectum intellectus; quiddam autem cognoscit aliqua potentia, sub ratione proprii objecti attingit, et non aliter. Alias excederet modum proprium et essentialem operandi. Quare solum poterit intelligi singulare ab intellectu, prout ad modum quidditatis accipitur, non ut subest

exercitio singularitatis, et sub ejus modificatione; sub hac enim ad modum sensibilem reducitur ipsa quidditas» (1).

Dices 1.º Singulare statim ad ordinem intelligibilitatis elevatur ex eo solum, quod per speciem et actum spiritualem representatur, quamvis non præcindatur a suis conditionibus ac notis individuantiis. 2.º Non recte dicitur quidditas rei esse proprium ac formale objectum, quod intellectus attingere nititur; α) tum quia non semper reapse illam attingit, sed raro ac difficulter; β) tum quia qui interiora penetrat, etiam potest exteriora attingere, ac proinde non est, cur ratio singularitatis excludatur a proprio intellectus objecto; γ) tum quia potissimum intellectus angeli, quamvis et ipse respiciat essentias rerum intimas, potest nihilominus directe attingere singularia, docente S. Thoma (2), et aliis communissime Doctoribus.

Respondeo ad 1.um *neg.* assertum. Valde materialiter et per accidens sumitur specificativum proprium intellectus ejusdemque discretio a sensu, si non statuatur differentia in ipsa objectiva ratione ac modo representandi, sed solum in natura speciei et actus, sive spiritualis sive materialis, per quem idem objectum attingatur. Nam objectum representatum est quod specificat, ac discernit, non qualitas speciei vel actus. Quare quamdiu objectum manet sub iisdem conditionibus et concretionem individuali, parum refert, quod entitas speciei vel actus representantis sit spiritualis, nec tale objectum respici potest ut intelligibile in *esse objecti*, nec proinde proportionatum est intellectui in esse objecti.

Ad secundum etiam *negatur* assertum. Et probatio α) nihil evincit, quia aliud est attingere quidditatem, aliud per modum quidditatis. Intellectus vero quamvis non semper attingit quidditatem, tamen primo ac directe intelligit semper ad modum quidditatis, nempe universaliter; quia in omni objecto materiali essentialiter quidditas exprimitur per aliquam rationem universalem, sive in substantia sive in accidente, notæ autem individuantes considerantur tanquam aliquod

(1) Ita fere ad verbum Joannes a S. Thoma, de *anim.* quest. 10, art. 4, *Dico 1.º* paragr. *Fundamentum hujus conclusionis.*

(2) S. Thom. 1 p. quest. 57, art. 2.

non spectans ad essentiam rei. Si autem intellectus directe attingeret singulare, modus tendendi proprius illius non foret hic, ut rem exhibeat per modum quidditatis. Ad probationem β) respondeo, qui interiora attingit, posse quoque attingere exteriora, sed secundum indolem propriam ejus. Et sic intellectus potest etiam singularitatem ipsam abstracte atque ut formam quamdam universalem, in quovis individuo concreto reperibilem, directe cognoscere, concretum vero singulare non potest directe, sed tantum indirecte. Ad probationem γ) *neg.* paritatem; quia angeli, utpote virtutis intellectualis perfectioris, intimius ac perfectius intelligunt corporeas quidditates, non abstrahendo species a phantasmatis, nec discurrendo, sed comprehendendo illas, unde attingunt quiddid vel identificatur, et connectitur cum eis, vel fluit ex illis, per species a Deo infusas intellectus autem noster in hac vita longe deterioris est conditionis, prout quisque novit experientia. Unde hinc potius colligitur novum argumentum.

Prob. 3.º Intellectus humanus medium obtinet locum inter intellectum angelicum et sensum. Atqui intellectus angelicus utrumque apprehendit et universale et singulare; sensus vero solum singulare. Ergo intellectus noster solum universale debet apprehendere, ac proinde singularia nequit cognoscere nisi indirecte (1).—Plura si cupis, apud laudatos auctores require.

257. **Objicies 1.º** Dari potest in intellectu nostro species directe representans singularia. Ergo poterunt hæc directe cognosci. Antecedens probatur: α) quia species angelorum non sunt minus spirituales nostris. Atqui tamen directe representant illæ singularia cum natura universali... Ergo... β) Si repugnaret species directe representativa singularium, id esset vel ratione singularitatis vel ratione materialitatis. Non primum, quia tunc nec singularia immaterialia directe cognosci possent: non secundum, quia secus non possent directe attingi universalia materialia. γ) In anima separata remanent proculdubio species individua representantes, ut constat vel ex parabola divitis Epulonis (2), et congruum

(1) Vide Conimbricenses *de anim.* lib. 3, cap. 4 et 5, quest. 4, art. 1, arg. 2.^a

(2) *Luc.* cap. 16, vers. 23 seqq.

videtur, ut eorum, quæ in hac vita didicerat, species retineat. At species animæ separatæ nequeunt inservire indirectæ singularium representationi, cum non adsint in ea phantasmata, ad quæ se convertat, ut singularia cognoscat. δ) Nisi habeat intellectus species directe representantes singularia, non poterit hæc proprio ac distincto conceptu cognoscere, siquidem per species, solius naturæ communis representatrices, nequeunt singularia attingi.

Respondeo *neg.* antecedens. Ad probationem α) *neg.* paritatem. Quia species quæ angelis a Deo infunduntur, sunt nostris perfectiores, ideoque virtutem habere possunt directe representandi naturam simul cum individuatione. Nec vero nos contendimus repugnare generatim quascumque species singularium directe representatrices, sed tantum illas, quæ abstrahuntur ex sensibilibus, quales sunt nostræ. Nam hæc non possunt immaterialem objecti representationem induere, «nisi exuendo condiciones materiales, sub quibus sensibilibus representantur objecta, et ideo ut ad tales condiciones materiales convertatur intellectus, non potest directe tendere per abstractionem, quia abstractio potius elongat ab illis, sed indiget reverti, seu reflecti ad sensus, ubi materiales illæ condiciones representabantur, et attingebantur» (1). Ad probationem β) respondeo speciem directam singularium materialium non repugnare propter singularitatem nec propter materialitatem præcisive, sed collective sumptas, seu propter singularitatem materialem, prout jam declaratum manet in secunda probatione propositionis. Re sane vera objectum sensibile universaliter representatum, licet exprimat materiam, secundum modum tamen quo representatur est immateriale ita, ut a nulla potentia organica possit attingi. Objectum vero sensibile cum sua individuatione representatum remanet undequaque materiale et a potentia organica cognoscibile, ita ut nullatenus depuretur a sua materialitate, licet ab angelo cognitione spirituali attingatur, quia hoc est illi per accidens et ultra meritum, ut ita dicam. Ad probationem γ) respondeo, questionem hanc certo definiri non posse.

(1) Joannes a S. Thoma, loc. cit., art. 5, in respons. ad 1.um argument.

Concedendum quidem est, animam separatam recordar singularia, quæ in hac vita cognoverat, et alia quoque de novo cognoscere posse. Modum vero, quo id faciat non est hujus loci declarare, sed spectat ad tractatum *de anima separata*, in quo unusquisque pro sua sententia resolvere debet dubium. Quoad præterita poterit anima uti speciebus in hac vita acquisitis, quia post semel habitam cognitionem singularium per conversionem ad phantasmata, nihil vetat quominus remaneant species representantes naturam et simul reflexionem ad phantasmata olim factam, quæ species etiam in anima separata conservari poterunt, quia sunt spirituales, et per easdem representabuntur singularia olim cognita, licet non directe, sed indirecte secundum modum talium specierum, sine actuali tamen conversione ad phantasmata, quæ, deficiente organo, esse non possunt in anima separata. Quod vero spectat ad nova singularia cognoscenda, dici communissime solet, animam separatam species a Deo infusas accipere, quemadmodum docet S. Thomas (1). Ad probationem

(1) *Anima separata*, inquit S. Thomas, aliqua singularia cognoscunt, sed non omnia, etiam quæ præsentia. Ad cujus evidentiam considerandum est quod duplex est modus intelligendi; unus per abstractionem a phantasmatibus; et secundum istum modum singularia per intellectum cognosci non possunt directe, sed indirecte, sicut supra dictum est (quest. LXXXVI, art. 1). Alius modus intelligendi est per influentiam specierum a Deo: et per istum modum intellectus potest singularia cognoscere. Sicut enim ipse Deus per suam essentiam, in quantum est causa universalium et individualium principiorum, cognoscit omnia, et universalia et singularia, ut supra dictum est (quest. XIV, art. 2), ita substantia separata per species, quæ sunt quædam participata similitudines illius divinæ essentia, possunt singularia cognoscere. In hoc tamen est differentia inter angelos et animas separatas, quia angeli per huiusmodi species habent perfectam et propriam cognitionem de rebus; anima vero separata confusam. Unde angeli propter efficaciam sui intellectus, per huiusmodi species non solum naturas rerum in speciali cognoscere possunt, sed etiam singularia sub speciebus contenta; anime vero separate non possunt cognoscere per huiusmodi species nisi solum singularia illa, ad quæ quodammodo determinantur vel per præcedentem cognitionem, vel per aliquam affectionem, vel per naturalem habitudinem, vel per divinam ordinationem; quia omne quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis. S. Thom. 1 p. quest. 89, art. 4. Cfr. de verit. quest. 19, art. 2.

2) *neg.* pariter assertum. Nam aliud est cognoscere proprie ac distincte, et aliud cognoscere directe: primum opponitur cognitioni confusæ vel communi vel per extraneas rei notas, alterum vero cognitioni reflexæ. Itaque nulla est repugnantia in eo, quod cognitio reflexione utens possit objectum suum distincte referre, cum potissimum reflexio hæc contineat advertentiam ad notas relucens in phantasmate, quæ verissime conveniunt naturæ ab intellectu directe representatæ. Representantur ergo proprio conceptu singularia non per species eorum directe representatrices, sed per species universales simul cum conversione ad phantasmata.

Objic. 2.º Si species ex phantasmatibus abstracta non representat singulare, sed naturam communem, undenam determinatur intellectus ad reflexionem instituendam cognoscendumque singulare sic indirecte? Non ab aliqua ratione intra intellectum existente; quia vel illa est universalis, et sic determinare ad singularis cognitionem non poterit; vel erit singularis, et tunc inquirendum erit, quomodo ratio illa existat in intellectu vel a quo producta sit. Neque vero prædicta determinatio ab aliquo extrinseco provenire potest, videlicet a phantasmate, «quia cum sit corporeum et extra intellectum, non potest illum determinare intrinsece, cum non sit intra illum; nec determinat, quia est objectum cognitum, alias ad formandum conceptum rei singularis oportet cognoscere ipsum phantasma, quod est contra expectantiam; nec etiam assignari potest, quia specie cognoscatur ipsum phantasma, cum de re singulari non sit species in intellectu ante ipsam reflexionem, universalis autem species non sufficit; redit enim difficultas quomodo determinatur ad hoc singulare phantasma. Nec denique determinat phantasma speciem universalem per aliquam simpathiam potentiariam, quia hæc simpathia nihil immutare potest in representatione ipsa speciei, et in conceptu producto, et cum hæc simpathia semper detur, quia non est aliud, quam naturalis connexio potentiariam, semper intellectus cognoscet singulare» (1).

(1) Joannes a S. Thoma, loc. cit. *Secundo arguitur...* Cfr. Suarez, loc. cit. num. 7.

Respondeo «speciem representantem universaliter et indifferenter, determinari ad formandum conceptum de re singulari, extrinsece quidem ab ipso phantasmate ut ab objecto magis determinato, ad quod convertitur intellectus, intrinsece vero a specie ipsa abstracta, quæ in obliquo et de connotato habitudinem importat ad illa singularia phantasmatis tamquam ad terminum a quo relictum; representat enim naturam abstractam ab illis, unde relinquit aliquam connotationem et habitudinem ad illa, ratione cujus semper illa representatio et cognitio per eam facta, a phantasmatis dependet. Itaque ipsa species representans naturam movet etiam ad cognoscendum obliquum et connotatum talis naturæ, et originem unde primo abstracta est, et similiter ad verificandum id quod de illa natura cognoscitur, quia verificatio fit in ordine ad esse et ad singularia, in quibus natura existit, ut jam explicavimus» (1). Ad cognoscendum autem reflexe non videtur absolute necessaria species nova, multoque minus si jam per aliam speciem, habitudinem aliquam in obliquo et de connotato importantem, cognitio illa reflexa determinare valet. «Sic ergo per speciem representantem universale, non quomodocumque sed ut abstractum a phantasmatis, a singularitate ut a termino a quo, habet unde reflectere, et reverti possit super ipsa singularia, quæ in phantasmate directe representantur, et ita sufficit extrinseca et objectiva determinatio ex parte phantasmatum cum intrinseca illa representatione speciei connotative, et in obliquo attingentis singularia. Et quando dicitur, quod si phantasma determinet ut objectum cognitum, necesse est cognoscere ipsum phantasma. Respondetur, quod non est necesse cognoscere ipsum phantasma, ut res quædam est in se, sed sufficit cognoscere objectum ejus, quod est singulare, et sic reflectetur supra representatum in phantasmate, licet non reflectatur super entitatem phantasmatis representantis. Nec sunt ita difficiles istæ reflexiones, quin multo majores faciant quotidie etiam homines rusticissimi licet entitates conceptum pauci intelligant, sed hoc non requiritur ad reflexionem singularium» (2).

(1) Joannes a S. Thoma, ibid.

(2) Joannes a S. Thoma ibid.

Objic. 3.º Quod intellectus noster non posset directe attingere singularia, esset vel propter perfectionem ejus, vel propter imperfectionem. Non propter perfectionem, quia perfectior est angelicus intellectus, et nihilominus directe cognoscit singularia. Non propter imperfectionem, quia sensus, quamvis imperfectior sit, directe illa percipit.

Respondeo *neg.* disjunctionem, quia ratio, cur intellectus nequeat directe apprehendere singularia, est perfectio ejus imperfectioni admixta. Quia enim perfectior est sensu, debet apprehendere universale; quia vero imperfectior est angelico intellectu, non potest illud apprehendere per speciem a Deo infusam et eminentiorem, quæ virtute polleat simul representandi notas individuantes, sed per species a sensibilibus abstractas, quæ longe imperfectiores sunt.

Objic. 4.º Nemo experitur reflexionem istam, quam nos invehimus ad cognitionem singularium; et antequam rusticus et puer quidpiam de his sciat, cognoscit re vera singularia. Ergo directa singularium cognitio asserenda est.

Respondeo *dist.* antec. Si attente consideret, *neg.*; secus, *transeat.* Jam vidimus in probationibus experientiam ipsam modi, quo res cognoscimus, probare necessitatem reflexionis alicujus saltem improprie ad singularium cognitionem. Ut autem reflexio istiusmodi in phantasma, præsertim objective consideratum, ut initio monuimus, instituat, non est necesse vel habere magnam ingenii evolutionem, vel quidpiam de varietate actu phantasie atque intellectus nosse: unde bene potest etiam a rusticis et pueris institui.

§ III.—QUID PRIMUM AB INTELECTU NOSTRO COGNOSCATUR, UNIVERSALE, AN SINGULARE.

258. Eadem est hic sententiarum varietas, quæ circa præcedentem controversiam. Nimirum qui directam asserunt singularium cognitionem, consequenter docent hæc primo a nobis cognosci. Et ratio est, quia intellectus id primo cognoscit, cujus primo informatur specie. Cum igitur istius doctrinæ assertores arbitrentur intellectum agentem, ad præsentia phantasmatis, speciem exinde abstrahere, immaterialem quidem entitative, sed materialem representative,

Statu
questionis.

seu virtute pollentem representandi naturam cum sua individuatione vel singularitate, quam præ se fert in phantasmate; consentaneum est, ut statuatur primum ab intellectu nostro cognosci singulare. Naturam autem communem putant ab intellectu nostro representari præscindendo a notis individuantibus, quod ut fiat, saltem prima vice videtur requiri cognitio diversorum singularium, v. g. hominum individuorum, animalium individuorum, sive rationalium, sive irrationalium cujuslibet generis, corporum etc. individuorum. In ejusmodi enim individuis intellectus deprehendet profecto similitudinem cum diversitate notarum individuantium, quibus proinde contemptis relucebit sola natura communis. Et quoniam diversitates possunt esse vel pure individuales, vel etiam specificæ aut genericæ, prout diversa individua, quæ contemplatur intellectus, ad eandem spectent speciem, vel ad varias species aut etiam genera; intellectus, præcisus aut contemptis differentiis, species sive infimas sive medias sive supremas constituentibus, conceptus efformabit genericos plus minus universales (1). Quæ omnia sponte fluunt ex directa cognitione singularium (2). E converso qui negant singulare directe cognosci, primum cognosci docent universale. Verum cum universalis sint alia aliis communiora, potest etiam et inter ipsa comparatio institui: et sic celebris est sententia Scoti et Scotistarum (3), qui docent speciem specialissimam vel atomam esse primum cognitum ab intellectu nostro. Scotistis adhærent ex nostratibus Conimbricenses (4) et multi, qui directam singularium cognitionem asserunt intellectui. Sententia vero communis Thomistarum cum Angelico Doctore (5) et Aristotele (6) docet universaliora esse priora in cognitione minus universalibus, et consequenter primo cognitum absolute esse ens; quamvis postea in modo rem declarandi sit quedam opinionum varietas, forte magis in

Varia
opiniones.

- (1) Cfr. de his *Dialectica*, ubi de genere, specie ac differentia.
 (2) Cfr. Suarez, *de anim.* lib. 4, cap. 3, dub. 1, num. 12 seqq.
 (3) Vide Mastrium, *de anim.* disp. 6, quæst. 8, art. 2, num. 336.
 (4) *Physic.* cap. 1, quæst. 3, art. 3.
 (5) S. Thom. 1 p. quæst. 85, art. 3.
 (6) Aristotel. *Physicor.* lib. 1, cap. 1, text. 3.

vocibus. Nam alii dicunt cum Soto (1), primo cognitum esse ens in communi, confuse ac latissime accipiendo ens; alii cum Card. Cajetano (2) contendunt ens concretum quidditati sensibili primum cognosci. Verum, ut observat Collegium Complutense S. Thomæ, «Thomistæ, qui asserunt ens in communi esse primum cognitum, non negant, quod licet ratio quæ tacta sit entitas ut sic, modus tamen, seu conditio talis entitatis, ut cognoscatur ab intellectu est materialitas, seu concretio ad quidditatem sensibilem; nec rursus plures, qui dicunt ens materiale esse primum cognitum, intendunt materialitatem ipsam esse rem cognitam, sed quod objectum, quod offertur primo intellectui, est ens materiale, in illo tamen sic objecto prius cognoscit intellectus esse ens, quam esse ens materiale, ut clarissime inter alios rem explicant Mag. Joannes a S. Thoma (in 1.º *Physic.* quæst. art. 3), et Mag. Prado (in 3.º *de Anima* quæst. 27, paragr. 5), sic accipientes juxta ipsius verba Cajetani (in prologo opusculi *de ente et essentia*). Unde nescimus, cur (prædictus Cardinalis) princeps dicatur oppositæ sententiæ, cum nihil aliud dixerit, quam quod ens concretum quidditati sensibili est primum cognitum, ita tamen ut licet ens sensibili quidditati concretum et non abstractum ab illa sit, quod cognoscitur, cognoscatur tamen sub ratione entis ita confusa, ut non determinet nec aliquod genus nec speciem entis; quod est omnino idem cum conclusione proposita, quam etiam in hoc sensu propugnant Araujo, Soncinas, Ortiz, in eam trahentes Sotum, Masium, Lermam et alios, qui sentiunt ens in communi esse primum cognitum ab intellectu pro hoc statu (3). Cæterum necesse non est ad tuendam hanc sententiam ita strictum ordinem universalitatis servare in cognoscendo, ut neque ad speciem infimam neque ad genera inferiora cognoscenda possit ullatenus intellectus venire nisi transeundo gradatim per omnia superiora, quæ sub entis notione in

- (1) Sotus *Physicor.* lib. 1, quæst. 2, art. 2, conclus. 5.
 (2) Cajetan. in opuse. S. Thomæ *de ente et essent.* initio et in 1.^{am} part. quæst. 85, art. 3.
 (3) Collegium Complutense S. Thomæ, *de anim.* lib. 3 quæst. 10, art. 5, paragr. 2, num. 166. Cfr. Joannes Martinez de Prado, *de anim.* quæst. 27, paragr. 1, num. 9 et 10.

arbore prædicamentali contentus, quemadmodum docuit Magister Froylanus apud Lossada (1). Nam scite advertit Joannes a S. Thoma cum Cajetano (2), «non esse ordinem essentialem inter ens, quod est primo cognitum, et reliqua prædicata inferiora in cognoscendo, quantum ad applicationem, et exercitium cognoscendi licet ex parte rei cognitæ major proportio sit in prædicatis communioribus ad intellectum imperfecte cognoscentem. *Ratio est*, quia in prima omnium cognitione, neque intellectus se potest applicare, neque voluntas intellectum, cum non præcesserit alia cognitio, virtute cuius se applicet, et ideo tantum operator ibi proportio immediata objecti cum potentia; et cum potentia sit tunc in statu puræ potentialitatis, non proportionatur illi objectum, secundum rationem magis actualem et distinctam, sed secundum potentialem et confusam et ab illa movetur tunc intellectus. Cæterum post illam primam cognitionem potest intellectus se movere, vel per voluntatem applicari ad id, quod voluerit, sicque relictis intermediis generibus ad prædicatum infimæ speciei se applicare, unde contingit cognoscere aliquando prædicatum specificum ignorato genere intermedio, imperfecte tamen propter ignorantiam prædicati intermedii, quod ex parte rei cognitæ præcise magis proportionatum est potentia præcedenti de imperfecto ad perfectum» (3).

259. PROPOSITIO 3.^a Primum cognitum ab intellectu nostro in hac vita non potest esse aliquid singulare prout tale, ita nempe ut ipsæ condiciones individuantes sint id quod primo terminat cognitionem intellectualem.

Primum cognitum ab intellectu in hac vita non est singulare.

Probatur ex præcedenti propositione. Nam non potest primo cognosci id, quod non directe, sed per reflexionem cognoscitur. Atqui probatum manet, singulare corporeum

(1) *De anim.* disp. 7, cap. 1, num. 19.

(2) Super opusc. S. Thomæ *de ente et essent.* quæst. 1, conclus. 2.

(3) Joannes a S. Thoma, *Physic.* quæst. 1, art. 3, *Quod si inquiras...*

prout tale non posse ab intellectu nostro in hac vita directe cognosci. Ergo.

Dices 1.º Potest dici intellectum nostrum attingere primo singulare non quoad *quid est*, sed solum quoad *an est*, quin attingat præcise ipsam singularitatis rationem.—*Respondeo* eo ipso jam intellectum non cognoscere primo singulare prout tale, sed solum sub ratione confusa et communissima ipsius *esse*, ita ut de ipsa singularitate non cognoscat, nisi quod sit ens. «Hoc autem est cognoscere aliquid commune ipsi singulari, et ipsi naturæ: de utroque enim datur cognitio quoad an est, et sic ipsum *esse* seu an est, ut concretum seu applicatum alicui singulari sensibili erit primum cognitum intellectus. Quare (*quod valde advertendum est*) quando intellectus cognoscit aliquid quoad an est, non præcindit a *quod quid* seu a quidditate, hoc enim est impossibile cum sit formale ejus objectum, et primo et per se intelligibile: sed solum non cognoscit quidditative, id est penetrando constitutionem propriam quidditatis et causas essendi, sed in ipsa quidditate solum attingit prædicatum quoddam valde commune et confusum, quod est ipsum esse, et hoc est, quod tunc cognoscit *ut quod quid*» (1).

Dices 2.º Intellectus ex operatione sensus movetur ad objectum suum cognoscendum. Ergo illud prius debet cognoscere, quod in sensili cognitione aut phantasmate continetur, nempe singulare.—*Respondeo*, «licet sensus immediate moveat intellectum, tamen quia non movet ad cognoscendum singulare eo modo quo sensus, nec sub eadem ratione formali objecti, sed per modum intelligibilem, id est per modum quidditatis, ideo intellectus non respicit ut primo cognitum ipsum singulare sub modo et exercitio singularitatis, cum tamen in sensu singularitas sit conditio objecti sensibilter moventis, ita quod objectum non per quidditatem, nec per abstractionem, sed ut hic et nunc movet ad sui cognitionem» (2).

(1) Joannes a S. Thoma, *Physic.* quæst. 1, art. 3, *Dico 1.º*, Dices.

(2) Joannes a S. Thoma, *ibid.*

260. PROPOSITIO 4.^a Prima ratio cognoscibilis a nostro intellectu, naturaliter et imperfecto modo præcedente, non est ratio speciei specialissimæ, sed quidditas materialis vel sensibilis sub aliquo prædicato maxime confuso, quale est ens.

nec ratio speciei
specialissimæ,
sed quidditas
materialis
vel sensibilis
sub aliquo
prædicato
maxime confuso,
quale est ens.
Declaratur.

In primis declaranda paululum est propositio. Non intendimus negare rem ipsam, quæ primo occurrit intellectui consideranda ut *quod*, esse aliquam quidditatem sensibilem et speciem specialissimam: sed tantum contendimus, in hoc concreto, in hoc toto, in hac specie, quæ primum occurrit ut *quod*; rationem quæ, vel notam, quæ primo animadvertitur, esse illam confusionem entis et quasi cognitionem quoad *an est*, non quia attingatur actu suprema illa universalitas entis, secundum statum universalitatis, sed quia de ipso objecto, seu natura primum quod attingitur, est ratio maxime indiscreta et confusa. Et quia tanto aliquid est confusius, quanto pauciores rationes discernuntur, ita quod earum propriæ differentiæ, seu prædicata non distinguantur; illud erit maxime confusum, in quo nec ipsi supremi gradus et communiora prædicata, verbi gratia substantia et accidens, discernuntur: et hoc vocamus ens concretum seu applicatum quidditati sensibili id est, in natura aliqua sensibili inventum, non ut subest statui abstractionis et universalitatis secundum habitudinem et respectum ad inferiora, ad quæ potentialiter se habet, sed ut actualiter intrat ipsam compositionem rei, et ut cognoscitur secundum se. Dicitur tamen incipere intellectus ab universaliori, quia incipit ab eo prædicato, quod majori universalitati subterni, aptum est» (1).

«1 probatur.

Probatur 1.º Intellectus noster secundum connaturalem modum procedit de potentia ad actum, de imperfecto ad perfectum. «Ergo proportionatum ejus objectum in tali processu debet, etiam esse aliquid imperfectius et confusius: semper enim id quod distinctus est, est perfectius confuso. Sed conceptus entis, quatenus in unoquoque objecto applicato invenitur, est ratio confusior, et omnia, quæ in objecto

(1) Joannes a S. Thoma, loc. cit., *Dico 2.^a Unde nec D. Thomas.*

actu inveniuntur, magis confundens, et indeterminans. Ergo illa est prima ratio cognoscibilis, seu primum cognitum formale respectu nostri intellectus» (1).

Primum antecedens et consequens videntur satis patere; nec negant omnino adversarii hæc principia, sed aliter applicant, vel ex diversis principiis conantur suam probare doctrinam. Itaque

Probatur Minor subsumpta. Quia «illa est ratio confusior, per quam minus discernuntur, et distinguuntur ea, quæ ipsi tota conveniunt, sicut v. g. occurrente Petro, tunc maxime cognoscitur distincte, quando discernitur in eo non solum ratio generica vel specifica, sed etiam individualis, in qua a ceteris individuis distinguitur, et magis in se designatur: quando autem non apparet, in quo discernatur ab alio individuo, tunc dicitur confuse cognosci in ratione hominis, quæ est ratio confundens illa individua. Quod si ulterius non appareat, in quo distinguatur ab alio animali, adhuc confusius cognoscetur; quod si denique nec discerni possit, in quo distinguatur substantia et accidens erit confusissima omnium cognitio, quia nihil habet discretionis et distinctionis respectu omnium, quæ sibi conveniunt. Illa autem ratio sic indeterminata et confusa non potest esse nisi ens, quia solum in illo confunditur substantia cum accidenti. Ergo ejus conceptus est maxime imperfectus, et consequenter maxime proportionatus potentiæ imperfectæ» (2).

Dices. Ens nequit confuse cognosci, siquidem est ratio simplicissima et indivisibilis; ratio vero simplicissima et indivisibilis vel attingitur tota, vel nullatenus attingitur, ac proinde non est ibi pars, quæ confuse, et quæ distincte præsentetur—**Respondeo**, rationem entis esse simplicissimam in se et ut quod, ideoque in sua præcisione distincte apprehendi posse secundum sententiam alibi propugnatam (3);

(1) Joannes a S. Thoma, loc. nup. cit. *Dico 2.^a Fundamentum ergo.* Lege S. Thomam 1 p. quæst. 85, art. 3.

(2) Joannes a S. Thom. loc. cit. *Dico 2.^a Restat ergo probare.* Cfr Collegium Complutense S. Thomæ, loc. cit. *de anim. lib. 3* quæst. 10, art. 5, num. 172, 173.

(3) Vide Ontologiam, num. 46 seqq., pag. 129 seqq.

nihilominus dicitur et est confusissima *ut quo* et respectu inferiorum, quia cum omnia in ratione entis conveniant, quidquid ut ens dumtaxat representatur, quantumvis in se determinatissimum sit, non exhibetur determinate ac distincte, sed ita ut nequeat secundum illam representationem ab aliis distingui, nec definiri, utrum sit substantia vel accidens, materia vel spiritus, etc., sed tantum quod sit aliquid reale vel existens sive actu sive in potentia.

Prob. 2.º. Experientia et signis quibusdam a posteriori. Etenim a) negari nequit pueros maxime confusos et indeterminatos ab initio habere cognitiones: unde, quia ne in ipsis quidem parentibus videntur satis discernere id, quo a cæteris hominibus discernuntur, *primum omnes viros appellant patres, et omnes mulieres matres, postea vero discernunt borum utrumque*, quemadmodum scripsit Stagira (1). β) Adulti vero, ut ex sua quisque novit experientia, rem secundum rationes specificas speciei atomæ non cognoscunt, nisi post diurnam considerationem et longum studium; primo autem rei occursu confusorem et vagam tantum notitiam habent. Hinc omnes rem definitam prius confuse apprehendimus, quam ejus noverimus definitionem. γ) Accedit, quod ipsa cognitio sensilis hujusce rei videtur argumentum suppeditare. Non enim solum oculi v. g. eminus rem videntes, confusius eam representant, sed etiam corpora in justa distantia constituta, prius in confuso secundum totalitatem respiciunt, quam partes varias distincte exhibeant. Unde haud inepte argumento analogiæ concludere licet simile quiddam evenire in cognitione intellectuali, ut nempe prius in confuso et communi objectum apprehendat, et mox paulatim deveniat in distinctam cognitionem notarum, quæ in illius comprehensione continentur.

Jam si quæras, utrum post primam rei haustam cognitionem objectum exhibentem ut ens, cætera prædicata illius debeant necessario apprehendi secundum ordinem universalitatis, a communioribus ad minus communia descendendo; respondebo mihi non videri hoc necessarium, et plane acquiesco explanationi P. Joannis a S. Thoma, quam paulo

(1) Physicor. lib. 1, cap. 1, text. 5.

superius retuli. Et confirmatur experientia Physicorum; prius enim videntur in *Cibimia, Physiologia et Historia naturali* non raro detecta fuisse specifica lineamenta quorundam corporum, quam genus vel ordo vel classis, in qua constituuntur. Quod vero in exculiori scientiarum studio accidit, accidere quoque potest in obvia vulgarique cognitionum evolutione. Idemque ratio confirmat; quia cum prædicata multa generica corporum occultiora sint, nec manifestentur nisi per proprietates et actiones hæc vero ut exercentur, requirant sæpe varia adjuncta et diversarum causarum excitationes; facile intelligitur nullam esse ex natura rei necessitatem, ut præcise secundum ordinem majoris minorisve universalitatis debeant intellectui nostro rationes intelligibiles innotescere. Id vero clarius adhuc intelligitur, si quis sub alterius ductu et magisterio notitiam rerum consequatur; tunc enim pro magistri arbitratu possunt diversa prædicata cognoscenda proponi.

261. Objic. 1.º Potentia naturalis non impedita, si objectum rite applicetur, producit actum perfectissimum, quem potest. Atqui intellectus est potentia naturalis, quam supponimus nullo impedimento retardatam; objectum vero per phantasma inde ab initio rite applicatur, ut illico valeat cognosci secundum specificam ejus rationem. Ergo intellectus primo apprehendit speciem atomam (1).

Respondeo *dist.* Major. Potentia naturalis non impedita etc., producit actum perfectissimum, quem potest pro illo statu et adjunctis, *con.*; quem potest absolute, *neg.* Et *neg.* Minor. Quia cum intellectus noster procedat de potentia ad actum et ab imperfecto ad perfectius, perfectissimus actus, quem, cum primum ei res objicitur, elicere valet, est cognitio illa confusissima, quam pedentim magis magisque perficit, ac determinat: non quidem quia illum externum impedimentum obstat, sed quia lumen ejus exiguum est ac debile.

Objic. 2.º Cognitio intuitiva præcedit abstractivam, non solum quia sensus, cujus actus est intuitivus, præcedit intellectum, sed etiam quia ipse intellectus prius debet moveri

(1) Vide Mastrium, *de anim. disp.* 6, quæst. 8, art. 2, num. 317.

Utrum post primam cognitionem, objectum exhibentem ut ens, reliqua prædicata ipsius debeant cognosci secundum

ordinem universalitatis.

Objectiones dissipatae.

ab objecto presenti, quam ab absentem, cum absens non cognoscatur nisi instar presentis. Atqui intuitivum non est confusius, sed clarius, quam abstractivum. Ergo confusiora non sunt nobis notiora.

Respondeo, conc. Major.; *dist. Minor.:* secundum idem et in eodem ordine, *conc.;* secundum diversa vel in ordine diverso, *neg.* Tum *neg. conseq.* In ipsa intuitione dantur gradus, et alia est aliis imperfectior, ut patet, cum procul videmus rem, quam discernere non possumus, donec ad certam accedat distantiam: primo enim tantum apparet esse aliquid existens, deinde esse corpus quoddam hujus vel alterius coloris, formæ, etc., mox esse vivens vel animal, hominem, Petrum. Et omnes istæ visiones sunt cognitiones intuitivæ, quarum tamen prima est confusissima, cæteræ aliæ aliis clariores. Simili quodam modo intellectus primo confusam ideam habere potest, licet intuitivam, entis, ita ut in objecto singulari coram proposito apprehendat communissimam illam rationem entis, seu alicujus realitatis existentis, in quo conveniunt omnia queant. Quam notionem, tametsi intuitivam, non repugnat profecto esse minus determinatam ac distinctam, atque adeo confusorem innumeris cognitionibus abstractivis.

Objic. 3.º Totum actuale secundum cognitionem confusam est magis cognoscibile, quam partes ejus, nam cognitio per partes est cognitio distincta, non confusa. Ergo illud, quod est magis totum actuale erit prius cognoscibile. Atqui species infima est magis totum actuale, quam ens in communi vel alia prædicata universaliora. Ergo magis cognoscibilis est. **Prob. Minor** quia species infima componitur ex ratione entis et aliis prædicatis universalibus tamquam ex partibus actualibus. Unde secundo ex hoc ipso desumitur novum argumentum retorquendo illud, quod superius in probatione propositionis quartæ innuebatur. Nempe composita priora sunt in nostra cognitione simplicibus, et definitum definitione. Atqui universaliora prædicata sunt simpliciora specie atoma, itemque partes definitionis, qua hæc definitur (1).

(1) Vide apud S. Thom. 1 p. quest. 85, art. 1, arg. 2 et 3.

Respondeo conc. antec. dist. conseq. Illud quod est magis totum actuale est prius cognoscibile cognitione confusa, nullas partes distinguente, sed tantum aliquod commune exhibente, *conc.;* cognitione confusa, partes ipsas aliquo modo distinguente, *neg.* Et *concessa* Minore, *neg. conseq.* Argumentum, ut nobis quidem videtur, solum probat speciem infimam esse cognoscibilem, tamquam *id quod* primo occurrit cognoscendum, non vero ut rationem quæ primo a mente advertitur. Hujusmodi enim ratio est notio entis, secundum quam non discernuntur, sed confunduntur diversæ partes speciei atomæ, sicut cujuslibet alterius totius actualis. Ad alterum vero, quod adungebatur de prædicatis communibus, quæ sunt partes componentēs, et definitēs speciem infimam, respondeo, quod «prædicata illa secundum diversos respectus pertinent ad cognitionem confusam vel distinctam, actualem vel potentialem. Si enim considerentur *ut partes* hujus quidditatis, quam componunt, et ut contractæ ad illud», nempe consideratione relativa, «processus cognitionis ab ipsis ad totum est processus cognitionis distinctæ. Si vero considerentur secundum se præcise, non sub relatione et comparatione ad inferiora, sed absolute secundum se, sic sunt ratio confundendi cognitionem totius». Unde dicit S. Thomas, quod pars aliqua dupliciter potest cognosci: uno modo absolute, secundum quod in se est; et sic nihil prohibet prius cognoscere partes, quam totum, ut lapides, quam domum. Alio modo secundum quod sunt partes hujus totius; et sic necesse est, quod prius cognoscamus totum, quam partem. Prius enim cognoscimus domum quamdam confusa cognitione, quam distinguamus singulas partes ejus. Sic igitur dicendum est, quod definitiō absolute considerata sunt prius nota, quam definitum (atque non notificaretur definitum per ea); sed secundum quod sunt partes definitionis, sic sunt posterius nota. Prius enim cognoscimus hominem quamdam confusa cognitione, quam sciamus distinguere omnia, quæ sunt de hominis ratione (1). «Sic ergo partes non semper sunt ratio cognitionis distinctæ actualis, nisi in quantum sunt proprie hujus, non vero si solum considerentur absolute et secundum se: sic

(1) S. Thom. 1 p. quest. 85, art. 1, ad 3.um Cfr. etiam ibid. ad 2.um

enim potius sunt ratio confundendi, quia solum in eis attingitur id, quod est commune, non quod proprium hujus. Si vero illa prædicata communia comparative ad inferiora attingantur, sic fundant cognitionem totius potentialis, nec pertinent ad primum cognitum» (1).

Objic. 4.º Ens, quod primo dicitur cognosci; vel cognoscitur ut contractum et concretum cum prædicatis inferioribus, vel ut abstractum et præcisum ab iisdem. Si primum, reapse non cognoscitur ens sub conceptu confuso et communi. Alterum vero dici nequit; quia abstractio illa entis ab omnibus inferioribus, utpote suprema, est omnium difficillima, Abstractio vero speciei atomæ facilior est, quia est a similioribus, nempe ab individuis ejusdem speciei. Hinc etiam scientia, quæ tractat ens abstractum et commune, nempe *Metaphysica*, est postrema omnium.

Respondeo, *conc.* Major. et eligo alterum membrum. Primum Minoris membrum *concedo*. Ad alterum vero respondeo, abstractionem illam entis, si scientifice spectetur, prout rationem quandam a cæteris prædicatis distinctam, et certo quodammodo respectu illorum se habentem, esse difficilioris negotii, et sic a *Metaphysica* pertractari, prout vero fit ab intellectu, cum primum rem aliquam confuse cognoscit, nullam præ se ferre difficultatem.

Objic. 5.º Illud primo cognoscitur, quod magis ac primo movet intellectum. Atqui singulare vel etiam species infima est hujusmodi. Nam, testante Aristotele, et consentientibus Scholasticis, intellectus movetur a phantasmate, sicut visus a colore, et ex illo abstrahit suas primas species. Ergo...

Respondeo, *neg.* Minor. Nam phantasma dicitur movere intellectum ad cognoscendum quidditatem sui objecti representati, modo quo intellectus exigit, non eo modo, quo phantasma continet: sicut etiam colores movent visum ad cognoscendum præcisè ipsum colorem, non autem conjunctionem ejus ad saporem vel calorem, quam tamen habet in re (2).

Plura apud S. Thomam (3) et superius laudatos auctores reperies.

(1) Joannes a S. Thom., loc. cit. in resp. ad argum. 3.um

(2) Joannes a S. Thom., loc. cit. in respons. ad ultim. argum.

(3) S. Thom. 1 p. quest. 85, art. 3.

ARTICULUS VIII

Utrum intellectus noster cognoscere valeat
futura et secreta cordium, infinita et
plura simul ut plura.

262. Multa hic in unum congerimus, quæ quamvis partim ad Theologiam videantur spectare, partim non tantum habere momentum, necessarium tamen existimamus saltem breviter perstringere ad complementum doctrinæ circa objectum intellectus humani. Et primo quidem

§ I.—DE FUTURORUM COGNITIONE.

Controversia vero ac dubium solum potest versari circa utrorum existentiam; planum enim est futura posse ab intellectu nostro cognosci tamquam possibile. Deinde notandum est futura duplicis generis esse, alia necessaria vel quæ necessario fluunt a suis causis, alia contingentia vel libera, quæ nempe non necessario sequuntur a suis causis; et horum tres gradus ex Aristotelis et S. Thomæ doctrina distingui possunt: alia quæ raro, alia quæ frequenter contingunt ex talibus causis, alia quæ medio modo se habent. *Quædam... futura in causis suis proximis determinata sunt hoc modo, ut ex eis necessario contingant, sicut solem oriri cras; et tales effectus futuri cognosci in suis causis possunt. Quidam vero futuri effectus in causis suis non sunt determinati, ut aliter evenire non possint; sed tamen eorum causæ magis se habent ad unum, quam ad alterum; et ista contingentia sunt, quæ ut in pluribus vel paucioribus accidunt; et hujusmodi effectus in causis suis non possunt cognosci infallibiliter, sed cum quadam certitudine conjecturæ. Quidam autem effectus futuri sunt, quorum causæ indifferenter se habent ad utrumque; hæc autem vocantur contingentia ad utrumlibet, ut sunt illa præcipue, quæ dependent ex libero arbitrio. Sed quia ex causa ad utrumlibet, cum sit quasi in potentia, non progreditur aliquis effectus, nisi per aliquam aliam causam determinetur magis ad unum, quam ad*

Status
questionis.

Quædam
futura